

Dannelse af etisk identitet gennem mad

- Et casestudie af den etiske forbruger i Sager der Samler initiativet Vi Elsker Mad

57.435 tegn

"Det erklæres hermed ved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne rapport. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og rapporten eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng."

Sarah H. Lund

Sarah Haldrup Lund, 08/01/2015

STUDIENÆVNET FOR SOCIOLOGI OG KULTURANALYSE, SDU, ESBJERG

Kontaktpersons godkendelse af semesterprojekt

5. semester – projektorienteret studieforløb i Danmark

Denne godkendelseserklæring skal medtages i semesterprojekt-rapporten lige efter "Tro og love" erklæringen

Oplysninger

Navn på studerende: *Sarah Haldrup Lund*

Titel på rapport: *"Dannelse af etisk identitet gennem mad – et casestudie af den etiske forbruger i Sager der Samler initiativet Vi Elsker Mad"*

Praktiksted: *Sager der Samler*

Adresse: *Vesterport 3, 3. sal, 8000 Aarhus C*

Tidsrum: *18/8, 2014 – 19/12, 2014*

Arbejdstid pr. uge: *25 timer*

Kontaktperson i organisationen: *Morten Daus-Petersen*

Vejleder, SDU: *Hannibal Hoff*

"Jeg erklærer, at jeg har læst semesterprojekt-rapporten, og at jeg kan godkende den".

Kontaktperson i organisationen

Dato: 8. januar 2015

Underskrift: *Alena Dostl*

STUDIENÆVNET FOR SOCIOLOGI OG KULTURANALYSE, SDU, ESBJERG

Praktikaftale – 5. semester – projektorienteret studieforløb i Danmark

ECTS: 25

Oplysninger

Navn og fødselsdato på studerende: Sarah Haldrup Lund, 20/07/1990

Praktiksted: Sager Der Samler

Adresse: Vesterport 3, 3. sal, 8000 Århus C

Tidsrum: 18/8, 2014 – 19/12, 2014

Arbejdstid pr. uge: Vi laver en aftale omkring arbejdstid, således at kravet om 11 ugers fuldtidspraktik opfyldes.

Kontaktperson i organisationen: Morten Daus-Petersen

Vejleder, SDU: Hannibal Hoff

Formål med praktikophold

Formålet med praktikopholdet på Sager der Samler er at deltage i tværfagligt arbejde med aktivt medborgerskab og social innovation. Sarah får et selvstændigt ansvar i at være med til at skabe fremdrift i et eller flere konkrete initiativer og indgår i de daglige rutiner i forhold til drift af Sager der Samler. Praktikforløbet er desuden tilrettelagt således, at Sarah får mulighed for at bringe sin faglighed i spil og kan bygge erfaring og netværk, der kan bygge bro til arbejdsmarkedet

Arbejdsopgaver

At bidrage til fremdrift i initiativerne

- Deltage i møder og aktiviteter - og nogle gange lede dem
- Bygge netværk omkring initiativerne
- Deltage aktivt i udviklingen gennem engagement og gode idéer

At kommunikere internt og eksternt

- Lave opsamlinger fra møder og kommunikere til deltagerne
- Skrive opdateringer og nyheder på sociale medier og hjemmeside

At deltage i praktiske gøremål på arbejdspladsen

- Indgå i rutiner omkring frokost og rengøring
- Bidrage til det gode værtsskab, når der kommer gæster udefra
- Bidrage til vedligeholdelse af persondatabaser og fotoarkiv

Efterhånden at stå for egne selvstændige projekter

- Det vil tiden vise

Specielle forhold

Her beskrives eventuelle specielle forhold som er gældende for praktikopholdet, såsom tavshedspligt, fysisk placering, adgang til computer osv.

Sarah skal selv sørge for bærbar computer.

Inden for de første to uger af praktikperioden, laver Sager Der Samler en aftale med Sarah om formen for den skriftlige afrapportering, samt om hvilken eller hvilke sager, Sarah skal have en "samler-rolle" i.

Underskrifter

Studerende

Dato: 26/6-2014

Underskrift: Sarah A. Lund

Kontaktperson i organisationen

Dato: 12/6 2014

Underskrift: [Signature]

Vejleder

Dato: 25/6 2014

Underskrift: Hamid Dal Hoff.

Studieleder

Dato: 26/6 2014

Underskrift: Günem I.H. hend

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	10
1.2. Indledning og forskningsspørgsmål	10
1.2. Begrebsafklaring	11
2. Litteraturstudie	12
2.1. "Ethical Food Consumption And The City" af Laura Pottinger, 2013	12
2.1.1. Etisk forbrug	12
2.1.2. Reconnection.....	12
2.2. "Vores mad og det globale klima – etik til en varmere klode" af Etisk Råd, 2010	13
2.2.1. Fødevarernes klimabelastning – et etisk problem.....	13
3. Teori.....	15
3. 1. "Food, self and identity" af Claude Fischler, 1988.....	15
3. 1. 1. The omnivore's paradox	15
3. 1. 2. The principle of incorporation	16
3. 1. 3. The culinary order	16
3. 1. 4. A counter-example: the disturbance of modern identity.....	17
3. 2. "Forbrug mig igen og igen og..." af Emilia Van Hauen, 2015	18
3. 2. 1 Statusforbrugeren	18
3. 2. 2. Symbolforbrugeren	18
3. 2. 3. Minimalforbrugeren	18
3. 2. 4. Totalforbrugeren	19
4. Metode	20
4.1. Casebeskrivelse.....	20
4.1.1. Sager der Samler –arena for aktivt medborgerskab	20
4. 1.2. Vi Elsker Mad	20
4.1.3. Valg af case.....	21

4.2. Workshops	21
4.2.1. Første workshop.....	21
4.2.2. Anden workshop	22
4.3. Min egen rolle	22
4.3.1. Praktikanten	22
4.3.2. Forskeren.....	22
4.4. Videnskabsteoretisk ståsted	23
4.4.1. Den samfundsvidenskabelige videnskabsteori.....	23
4.4.2. Hermeneutikken	24
4.5. Fejlkilder	25
5. Datafremlæggelse.....	25
6. Analyse.....	27
6. 1 Fællesskabet i maden	27
6.2 Man er, hvad man spiser	28
6. 3 Den moderne forbruger.....	30
7. Diskussion.....	34
7.1. Hvem er den etiske forbruger?.....	34
7.2. Hvad er den etiske forbrugers ansvar?.....	34
8. Konklusion og perspektivering	36
9. Litteraturliste:.....	37
9.1. Bøger:.....	37
9.2. Rapporter og artikler:	37
9.3. Internetsider:	37
10. Bilag	39
Bilag 10.1. Egenevaluering	39
Bilag 10.2. Vi Elsker Mad workshop 22/10 2014.....	40

10.2.1. Spørgsmål: Hvem har inspireret dig i forhold til de madvaner, du har?.....	40
10.2.2. Spørgsmål: Hvem er blevet inspireret af dine madvaner?	41
10.2.3. Spørgsmål: Hvad gør indtryk på dig i forhold til dine valg af madvaner?	42
10.2.4. Spørgsmål: Hvad kunne du godt tænke dig var anderledes i dit forhold til mad?.....	43
Bilag 10.3. Opsamling Vi Elsker Mad workshop 22/10	44
Bilag 10.4. Vi Elsker Mad workshop 10. december	45
10.4.1. Snak ud fra, hvad Vi Elsker Mad gruppen er nået frem til ind til videre.....	45

*Tak til mit praktiksted Sager der Samler, som har lært mig,
hvordan man som aktiv medborger har mulighed for at
gøre en forskel i det samfund og den verden man er en del
af gennem sit eget engagement og sin egen hverdag.*

1. Indledning

1.2. Indledning og forskningsspørgsmål

"Fødevarer belaster miljøet på mange måder på deres vej fra jord til bord. Der bruges energi til maskiner, som pløjer, sår og høster markerne, opvarmning af stalde, afkøling af lagerrum og varetransport" (Saxe et. al 2006).

Sådan lyder det i en rapport fra Institut for Miljøvurdering, som kronikken på www.politiken.dk i maj 2006 tager udgangspunkt i. Det konkluderes i rapporten, at en sund kost vil være mindre miljøbelastende end en usund kost. Den daværende miljøminister Connie Hedegaard kommenterede på rapporten, at hun hverken kunne eller ville bestemme, hvad den enkelte borger spiser og drikker (Saxe et. al 2006). Kronikkens forfattere sætter spørgsmålstejn ved, om den almene dansker er i stand til at påtage sig ansvaret for sin egen og miljøets sundhed og kommenterer på vanskelighederne ved som almindeligt menneske at navigerer i diverse mærkninger i supermarkedet (Saxe et. al 2006). Samme problemstilling håndterer artiklen "Når enden er god, er alting godt...?" på www.information.dk i december 2014, hvor der er lavet en udførlig guide til forbrugeren om hvilke forhold forskellige typer ænder er opdrættet under, da det kan være umuligt at gennemskue nede i supermarkedets kølediske (Cramon 2014). Emilia van Hauen beskriver i sin artikel "Forbrug mig igen og igen og..." forskellige forbrugstyper, som hver især tager forskellige hensyn i sit forbrug (www.emiliavanhauen.dk). Det bliver sværere og sværere som forbruger at gennemskue, hvad man kommer i kurven og senere i munden. Det kan være et stort pres som forbruger at skulle tage ansvar, ikke bare for sig selv, men for hele verden (Pottinger 2013: 660), og det er da også de færreste, der rent faktisk går så langt, som til at blande etik ind i deres daglige madvaner (Det Etske Råd 2010: 10-11). Alligevel taler forskere om kulturelle strømninger af mennesker, som både ønsker at udvise omsorg overfor deres nærmeste og den større omverden, både i nutiden og i fremtiden (Det Etske Råd 2010: 16).

Sager der Samler er en arena for aktivt medborgerskab, hvor man som borger bliver bakked op i selv at gøre en forskel for samfundet gennem sin egen hverdag (www.sagerdersamler.dk 2015). I initiativet Vi Elsker Mad arbejder vi i efteråret 2014 ud fra en nysgerrighed om den etiske forbruger og hvad der karakteriserer en sådan. Vi

lavede workshops for at undersøge det etiske grundlag for deltagernes tanker og handlingsmønstre og denne semesterprojektrapports forskningsspørgsmål tager udgangspunkt i deltagernes udtalelser om deres forhold til mad:

Hvilke handlingsmønstre er identitetsdannende for den etiske forbruger og adskiller disse sig fra andre forbrugertyper?

1.2. Begrebsafklaring

I denne rapport vil jeg bruge begreberne "det konventionelle" i sammenhæng med landbrug og produktionsformer og "etik". Jeg mener her "konventionel" i ordets grundbetødning: "som er almindelig udbredt og anerkendt på et bestemt område"

(www.sproget.dk 2015) og etik som det beskrives på samme hjemmeside: "opfattelse af hvilke handle- og tænkemåder der grundlæggende er rigtige og forkerte el. gode og dårlige; læren om moral"(www.sproget.dk 2015).

2. Litteraturstudie

I dette kapitel vil jeg præsentere to tekster, som undersøger noget af det samme som denne rapport forsøger at kommentere på, og jeg vil prøve at påpege nogle forskelle og ligheder mellem de to undersøgelser og min egen undersøgelse.

2.1."Ethical Food Consumption And The City" af Laura Pottinger, 2013

Denne tekst fokuserer på etisk forbrug i byen og andre urbane rum, da denne vinkel ifølge Pottinger har manglet i forskningen (Pottinger 2013: 659). Pottinger undersøger blandt andet hvordan etiske forbrugsmønstre påvirker identiteter. Størrelsesforskellen mellem ansvarsfølelse og ressourcer kan ifølge Pottinger i sidste ende resultere i at forbrugeren bliver frustreret og uengageret (Pottinger 2013: 660).

2.1.1. Etisk forbrug

Når man vælger, hvad der er "godt at spise", har det stor påvirkning på social retfærdighed, dyrevelfærd, sundhed og miljøet (Pottinger 2013: 660). Dem der taler for etisk forbrug, påpeger, at det er en let tilgængelig måde at være politisk på i hverdagslivet, hvor dem, der er negativt stemte overfor etisk forbrug indvender, at det at være etisk forbruger er elitært og ikke er i stand til at takle social uretfærdighed (Pottinger 2013: 660). Samtidig tilføjer Pottinger, at sætter man politisk aktivisme i sammenhæng med forbrug, individualiserer man ansvaret for globale problemer (Pottinger 2013: 660). Folk identificerer ifølge Pottinger sjældent sig selv som etisk forbruger, men bruger varer til at understrege bekymringer, de allerede har (Pottinger 2013: 661).

2.1.2. Reconnection

En antagelse er, at med større viden kommer bedre valg (Pottinger 2013: 661). Varene kan både blive feticherede gennem den ugenomskelelige produktion, men også hvis varen bliver fremstillet som "reconnected", som for eksempel på et marked, er det en fetichering (Pottinger 2013: 661).

Pottingers tekst undersøger hvordan de etiske forbrugsmønstre påvirker identiteten. Denne rapport handler også om den etiske forbrugers identitet, men ønsker at få en mere detaljeret beskrivelse af den etiske forbrugers identitetsdannelse og at tage stilling til, hvordan denne adskiller sig fra andre forbrugstyper.

2.2. "Vores mad og det globale klima – etik til en varmere klode" af Etisk Råd, 2010

Det Etske Råds rapport er lavet på baggrund af en debatdag om klima, fødevarer og etik, som de afholdte i oktober 2009 (Det Etske Råd 2010: 7). Debatdagen blev afholdt på baggrund af en erkendelse af, at den globale udledning af CO₂ må nedsænkes, og man valgte at tage fat i, hvordan man i vesten kan nedsætte den del af CO₂-udledningen, der kommer fra vores fødevarerforbrug (Det Etske Råd 2010: 7). Bag arrangementet stod Rådets arbejdsgruppe om fødevarer, der på daværende tidspunkt bestod af professor, cand.scient. og formand for Det Etske Råd, Peder Agger, forskningsleder, ph.d., Birte Boelt, seniorforsker, ph.d. og formand for arbejdsgruppen, Rikke Bagger Jørgensen og gårdejer Peder Mouritsen. I Det Etske Råds sekretariat har cand.comm. Anne Lykkeskov har været projektleder for gruppen (Det Etske Råd 2010: 7).

2.2.1. Fødevarernes klimabelastning – et etisk problem

I starten af rapporten fastslår Jørgensen og Lykkeskov, at de globale klimaproblemer også er et etisk problem, da klimaforandringernes konsekvenser bliver fordelt meget ulige. Fordelene vil hovedsageligt komme nuværende generationer og vestlige lande til gode, mens ulemperne primært vil ramme fremtidige generationer og ikkevestlige lande, og *"På den måde hænger vores valg af mad direkte sammen med deres manglende mulighed for at blive mætte"* (Det Etske Råd 2010: 9-10). Det vil hjælpe betydeligt på en gennemsnitsdanskers samlede CO₂ udslip, hvis hun spiser færre animalske fødevarer og flere vegetabiliske, men de færreste gør det. Det er der flere grunde til. En af dem er problemet med det fjerne menneske: dem der lever langt væk fra os, eller dem der ikke er født endnu (Det Etske Råd 2010: 11). Da det er de geografisk fjerne mennesker, der først rammes af klimaforandringerne, kan det være svært for befolkninger i de vestlige lande at få oplevelsen af, at der er en sammenhæng mellem udledningen af drivhusgasser og efterfølgende klimaændringer og deres påvirkning på den enkelte borgers liv (Det Etske Råd 2010: 11). Vi har ifølge Dige et etisk ansvar for ikke at påføre andre mennesker ulempe og skade og hjælpe, når vi kan og forhindre uretfærdig fordeling, men det er et kontroversielt synspunkt, at vi har en etisk forpligtelse overfor mennesker, der lever langt væk og som lever i fremtiden (Det Etske Råd 2010: 11). Inden for etik er der to yderpositioner, når det handler om vores ansvar overfor fjerne mennesker, den nærhedsetiske og den upartiske. Den nærhedsetiske hævder, at vores ansvar aftager med

afstanden i tid og rum, mens den pligtetiske handler om, at vores ansvar er uafhængigt af, hvor tæt vi er på de mennesker, der bliver påvirket af vores handlinger (Det Ethiske Råd 2010: 12). Hvor langt vores ansvar række afhænger af, hvilket perspektiv vi anlægger os. Det nytte-etiske perspektiv mener, at man må prøve at afveje menneskers interesser, for at nå frem til hvad der kommer flest muligt mennesker til gode. Det pligtetiske perspektiv går ud på, at alle mennesker har ret til fundamentale goder (Det Ethiske Råd 2010: 12-13). Gjerris tilføjer, at vi måske vil være mere villige til at ændre vores adfærd, hvis vi anerkendte en forpligtelse til at deltage i et mere autentisk forhold til den ikke-menneskelige del af naturen (Det Ethiske Råd 2010: 13). Der er altså forskellige syn på, hvor store hensyn, man skal tage til fjerne mennesker og til naturen, men rapportens forfattere er enige om, at noget må der gøres for at modarbejde klimaforandringerne (Det Ethiske Råd 2010: 13). Der er forskellige forslag til, hvilke handlinger der bør være tale om. Kappel nævner den mulighed at lade den enkelte borger påtage sig sine egne moralske valg. Dette kan dog ifølge ham og Dige give problemer, hvis den enkelte skal tilrettelægge sin hverdag med det formål at redde klimaet, da det vil være demoraliserende for individet, hvis det ikke kan mærke forskellen i den store sammenhæng. Holm tilføjer, at mange af os er betingede altruister: vi gør gerne gør det moralsk rigtige, selvom det ikke gavner os selv, men kun hvis vi ved, at andre også gør deres del af arbejdet (Det Ethiske Råd 2010: 14). Rapporten når frem til, at det er nødvendigt med en koordineret politisk indgriben for at afhjælpe klimaproblematikken (Det Ethiske Råd 2010: 17), men nævner også, at der allerede ses kulturelle strømninger i visse sociale segmenter, af forskere kaldet fjernomsorg, en

"tendens til at knytte 'næromsorg' for familie og venner (de spisende) sammen med en generaliseret omsorg for jordens tilstand nu og i fremtiden (jord, vandkvalitet, planter, dyr, natur og behov hos kommende generationer"(Det Ethiske Råd 2010: 16).

Rapporten fra Det Ethiske Råd giver et billede af, hvad der kan stå i vejen for at borgere i den vestlige verden påtager sig et ansvar for det fjerne menneske. Samtidig giver den nogle definitioner af forskellige etiske perspektiver. Netop disse definitioner kan jeg bruge til at kommentere på, om deltagerne rent faktisk er etiske forbrugere og samtidig vil mit fokus være på, hvad det er der gør, at flere af dem føler et ansvar overfor det fjerne menneske og om dette rækker ud over begrundelsen om nærhedsetisk, pligtetik og betinget altruisme.

3. Teori

I dette kapitel præsenterer jeg to teoretiske tekster omhandlende mad og identitet og forbrugstyper. Formålet er at bruge teorier fra begge tekster til at analysere på data fra to Vi Elsker Mad workshops i analyseafsnittet og på den måde nå frem til nogle delkonklusioner, som i sammenhæng med diskussionsafsnittet skal anvendes til at kommentere på forskningsspørgsmålet.

3. 1. "Food, self and identity" af Claude Fischler, 1988

Fischler er forsker på CNRS med hovedfokus på sociale perspektiver på mad og fødevarer og dets påvirkning på samfund og kulture (www.fischler.fr)

"Food is central to our sense of identity". Sådan lægger Fischler ud i denne tekst, som er en spekulativ undersøgelse af, hvordan mad relaterer til dannelsen af identitet (Fischler 1988: 275). Ifølge Fischler har mennesket et komplekst forhold til mad, som man kan opdele i to dimensioner. Fischler gennemgår hvordan videnskaben tidligere hovedsageligt har beskæftiget sig med den ernæringsmæssige side af menneskers forhold til mad og senere adskilte de den sociale og den biologiske videnskab, så man glemte at se sammenhængen mellem de biologiske forhold i maden og de sociale forhold (Fischler 1998: 275-276). Fischler fremhæver to aspekter af det menneskelige forhold til mad: "The omnivore's paradox" og "The incorporation principle" (Fischler 1988: 277).

3. 1. 1. The omnivore's paradox

Dette aspekt tager udgangspunkt i, at mennesket er altædende, hvilket leder til en fundamental ambivalens. På den ene side medfører det at være altædende autonomi, frihed og omstillingsparathed. I modsætning til for eksempel planteædere, har altæderen den fordel, at hun kan tilpasse sig mange forskellige fødevarer og diæter og på den måde let tilpasse sig ændringer i miljøet (Fischler 1998: 277). Men der er også begrænsninger for den altædendes frihed, da hun er afhængig af en vis variation i sin føde (Fischler 1988: 278). Disse to modstridende karaktertræk for den altædende skaber omnivore's paradox: på den ene side må den altædende være nysgerrig på nye fødevarer for at opretholde variation i sin diæt, men samtidig må hun være kritisk, da enhver ny fødevarer er potentielt farlig. Således er mennesket bundet *"between the familiar and the unknown, monotony and change, security and variety"* (Fischler 1988: 278), dette kalder Fischler "omnivore's anxiety" (Fischler 1988: 279). Menneskets intellekt og udvikling af sprog og

kultur ændrer naturen af omnivore's paradox, og Fischler mener, at menneskets "cousine" er en måde, vi forsøger at løse omnivore's paradox (Fischler 1988: 278).

3. 1. 2. The principle of incorporation

Det fundamentale element i førnævnte omnivore's anxiety er inkorporeringen mellem verden og en selv, "*between outside and inside our body*" (Fischler 1988: 279). Når man spiser en fødevarer, bliver den en del af en selv, og man er således rent faktisk, hvad man spiser. Underliggende for princippet for inkorporering er menneskets grundlæggende ønske om at have kontrol over kroppen og sindet og dermed sin identitet (Fischler 1988: 280). Samtidig ligger inkorporering også grunden for kollektiv identitet og andethed, da mad og madlavning er vigtigt for følelsen af kollektivt tilhørsforhold, og samtidig definerer man andre grupper ud fra, hvad de spiser, eller hvad man tror de spiser (Fischler 1988: 280). Når mennesket spiser, bliver maden ikke blot en del af individet, individet bliver inkorporeret i et kulinarisk system, en bestemt kultur og dermed i et bestemt verdenssyn. Grundlæggende taksonomier gør individet til en del af gruppen, hele gruppen bliver sat i relation til universet og inkorporerer derefter individet i universet (Fischler 1988: 280-281). På denne måde er det ikke kun individets liv og sundhed, der er på spil, når hun vælger at inkorporere, men også hendes plads i universet, hendes eksistens, hendes natur, hendes identitet, ifølge Melanie Klein risikoen for "incorporation of the bad object" (Fischler 1988: 281). Men der er ikke kun risici tilknyttet inkorporation. Mennesket har også chancen for og håbet om at blive noget mere eller noget andet, end hvad hun i forvejen er (Fischler 1988: 281-282). Fischler slutter dette afsnit af med at stille spørgsmålet: "*if we do not know what we eat, how can we know what we are?*" (Fischler 1988: 282).

3. 1. 3. The culinary order

Når man taler om *cousine*, mener man ikke kun madlavning, *cousine* handler også om at transformere maden fra at være en del af naturen til at blive en del af kulturen og derigennem løse omnivore's paradox (Fischler 1998: 284;286-287). Samtidig handler *cousine* om at skabe orden i verden gennem klassifikationer og regler (Fischler 1998: 284). Fischler argumenterer for, at hvis religiøs eller kulturel baggrund kan trigge afsky mod at inkorporere, kan det at maden passer ind i ens klassifikation af og regler og normer om, hvad der er spiseligt afhjælpe angsten forbundet med omnivore's paradox og fryg-

ten for at indtage et "bad object". På den måde hjælper kulinariske systemer med at træffe de rigtige valg omkring mad, ved at give det mening (Fischler 1988: 288).

3. 1. 4. A counter-example: the disturbance of modern identity

Fischler henviser i dette afsnit til noget af hans tidligere arbejde, hvor han argumenterer for, at det kan være sværere for individet at identificere sig gennem maden i det industrialiserede landbrug, hovedsageligt af følgende grunde:

- Det moderne menneske er en ren forbruger og ved ikke noget om måden maden er produceret på, dens historie eller dens oprindelse.
- Meget af maden i dag er tilberedt på ugenomskeelige fabrikker, inden det kommer ud til forbrugeren.
- De socialkulturelle rammer, som før har kontrolleret maden, er ikke længere faste og spisevaner er i højere grad op til individet selv.
- Moderne mad er svært at genkende på dets smag, duft og konsistens, da det bliver produceret til at være ensformigt.
- Madteknologi bliver brugt til at maskere, imitere eller ændre "naturlige" produkter, så det bliver sværere og sværere at vide, hvad det er, man spiser.

(Fischler 1988: 289)

Dette kan være meget oprivende for forbrugeren. Maden er blevet frarøvet dens oprindelse og historie og den er svært at identificere, da den ikke har nogen identitet. Derfor ser man forskellige strømninger af rygter og panik omkring mad og fødevarer (Fischler 1988: 289-290). Dette leder til Fischler tilbage til spørgsmålet om hvordan vi identificerer os, hvis vi ikke ved, hvad vi spiser (Fischler 1988: 290). Ud fra dette kan man ifølge Fischler forstå behovet for at have udførlige indholdsbetegnelser på fødevarer og garantier på produktets renhed og kvalitet (Fischler 1998: 290). Samtidig forsøger individet at skabe kontrol gennem diæter, gennem regler skabes der orden på ny. Fischler konkluderer, at man i den moderne verden søger at skabe identitet gennem mad på flere måder, ikke kun gennem kravet om mærkater og garantier, men også ved at blive genindsat i et omfattende system med dertilhørende regler, hvormed maden gennem denne nye cuisine opnår mening og identitet og det samme gør individet (Fischler 1998: 290).

3. 2. "Forbrug mig igen og igen og..." af Emilia Van Hauen, 2015

Emilia van Haun er kultursociolog og har speciale indenfor moderne livsformer, trends og tendenser i samfundet (www.emiliavanhauen.dk 2015).

"...den moderne bevidste forbruger er langt fra én, der forbruger mindre. Det er én, der forbruger mere. Bare på en intelligent og ressourceforøgende måde". Sådan lægger van Hauen ud i sin artikel om de moderne forbrugertyper. Ifølge van Hauen findes den moderne forbruger et sted mellem transformation som et ønske om at blive forvandlet gennem sit forbrug og cirkulation som et ønske om at indgå i en større økologisk cyklus. Samtidig er forbrugeren fanget i valget mellem begær og image (social positionering) og behov eller funktion (www.emilievanhauen.dk 2015). Van Hauen beskriver forskellige forbrugertyper: minimalforbrugeren, totalforbrugeren, statusforbrugeren og symbolforbrugeren

3. 2. 1 Statusforbrugeren

Statusforbrugeren iscenesætter sig selv for at opnå en høj status ved at købe det "rigtige". Hun må ramme rigtigt i sit forbrug i forhold til sin referencegruppe og hun står i dilemmaet om, "om man køber trendy og attraktive ting, fordi man selv er det, eller om man bliver trendy og attraktiv, fordi man køber en ting, der er det". Statusforbrugeren ønsker at blive begæret (www.emiliavanhauen.dk 2015)

3. 2. 2. Symbolforbrugeren

Symbolforbrugeren er drevet af at ville gøre en positiv forskel, og ønsker at være en del af det fællesskab, der gør noget godt for andre. Hun ser sig selv som værende en del af en større cyklus og tager derfor gerne sin del af ansvaret for jordens velbefindende. Symbolforbrugeren begærer at blive inkluderet og set som menneskekærlig, oplyst og ansvarlig. Hun vil belaste så lidt som muligt og ændre verden til det bedre gennem sit forbrug, og begrænser gerne sig eget forbrug, hvis det er til fordel for omverdenen (www.emiliavanhauen.dk 2015).

3. 2. 3. Minimalforbrugeren

Minimalforbrugeren er drevet af kompleksitetsreduktion, og ønsker at minimere mængden af valg i hverdagen for at kunne koncentrere sig om det, hun finder vigtigt. Mini-

malforbrugeren er optaget af et funktionelt, autentisk forbrug og stiller krav til et produkts anvendelighed (www.emiliavanhauen.dk 2015).

3. 2. 4. Totalforbrugeren

Totalforbrugeren tror på helheden og vil gerne tage ansvar for det store kredsløb i verden men forlanger også af producenterne, at de tager hensyn til miljøet, mennesker med lav levestandard og kommende generationer. Hun er bevidst om sin magt som dagsordensættende men forbruget i sig selv er også en adgang til et behageligt og meningsfuldt liv. Totalforbrugeren er bevidst om at tilføje verden noget gennem sit forbrug frem for at udpine den (www.emiliavanhauen.dk 2015).

Ifølge Van Hauen er de fleste forbrugere i dag enten status- eller symbolforbrugere. Minimalforbrugeren er en voksende gruppe, men fremtidens forbruger er totalforbrugeren, der tager ansvar for sit forbrug hele vejen rundt (www.emiliavanhauen.dk 2015)

Figur 1., (www.emiliavanhauen.dk 2015)

4. Metode

I følgende kapitel vil jeg give et overblik over mit praktiksted og det arbejde, jeg var en del af, som denne opgave knytter sig til. Samtidig vil jeg kommentere på min egen rolle som praktikant og som forsker og til sidst redegøre for mit videnskabsteoretiske ståsted i denne opgave samt fejlkilder.

4.1. Casebeskrivelse

I dette afsnit vil jeg give en beskrivelse af mit praktiksted Sager der Samler, og af initiativet Vi Elsker Mad hvis arbejde denne opgaves empiri er indhentet fra. Til sidst vil jeg kort redegøre for, mit valg af case.

4.1.1. Sager der Samler –arena for aktivt medborgerskab

Sager der Samler er en erhvervsdrivende forening, der startede op i november 2012 på et initiativ af fem helt almindelige borgere. De inviterede deres netværk, til opstarten af denne nye forening og siden da er netværket omkring Sager der Samler kun blevet større, så det i dag tæller mennesker fra virksomheder i Aarhus, Aarhus Kommune, Region Midt, uddannelsesinstitutioner, frivilligforeninger, helt almindelige borgere og mange flere. Sager der Samler arbejder med initiativer, som tager fat i udfordringer indenfor sundhed, fællesskab og grøn handling (www.sagerdersamler.dk 2015). Kristin Birke-land, Paul Natorp og Morten Daus-Petersen er den daglige ledelse i Sager der Samlers fysiske rammer i Vesterport i Aarhus C hvor også praktikaner har deres daglige gang. Derudover er alle tilknyttede stedet frivillige, ”aktive medborgere”, som tager del i stedet og sagerne i deres fritid. Kernen i Sager der Samler er fællesskabet. De ønsker at arbejde ud fra borgernes perspektiv ved at tage udgangspunkt i det personlige engagement. Derudfra forsøger de at mobilisere forskellige mennesker omkring en sag, for at få forskellige perspektiver med og gøre sagen mere konkret og overskuelig. Sager der Samler ønsker at skabe synlige forandringer i samfundet ved at lære og handle sammen, udvikle konkrete ideer og prøve dem af i praksis (www.sagerdersamler.dk 2015).

4. 1.2. Vi Elsker Mad

”Vi Elsker Mad” er én af omkring 20 sager, der er aktive hos Sager der Samler. Da jeg startede i mit praktikforløb i august 2014, stod Vi Elsker Mad midt i et gearskift. Sagen havde brug for at blive ”genstartet”, og efter at have modtaget et opkald fra Etisk Råd om et muligt samarbejde omkring den etiske forbruger, blev gruppens med-

lemmer enige om, at dette var en ny vej, vi gerne ville forfølge. I månederne august til december 2014 har Vi Elsker Mad derfor handlet om, hvordan man kan undersøge den etiske forbruger, hvordan man kan tale om etik og ledt efter eksempler på etiske handlinger i forholdet til mad, ved at afholde tre workshops. I skrivende stund, er det endnu ikke blevet til et samarbejde med Etisk Råd. Gruppens bestod i de fire måneder af syv andre kvinder ud over mig selv.

4.1.3. Valg af case

Jeg søgte praktikpladsen hos Sager der Samler ud fra et håb om at få indblik i og blive en del af en forening, som tager deres ansvar som medborgere alvorligt og går foran i at vise, hvordan man selv kan gøre noget ved de ting, man ikke er tilfreds med i samfundet. Jeg havde før lavet meget case-arbejde på mit studie, og så en praktikplads hos Sager der Samler som en oplagt mulighed for at arbejde med samfundsrelevante cases ”i virkeligheden”. Da jeg startede i praktikken blev jeg bedt om at tænke over, hvilken sag jeg godt kunne tænke mig at lægge noget energi i. Dette var ikke et nemt valg, da der er mange interessante initiativer i foreningen. Jeg endte med Vi Elsker Mad, da jeg selv har en passion for mad og etisk forbrug og fordi jeg her kunne få en central rolle i sagen og være med til at forme den.

4.2. Workshops

I følgende afsnit vil jeg beskrive, hvad tankerne var bag, de to workshops vi afholdte i Vi Elsker Mad, hvordan de foregik og udformningen af min empiri.

4.2.1. Første workshop

Vi startede i Vi Elsker Mad gruppen med at formulere forskellige spørgsmål inden for temaet ”etik” og prøve dem af på bekendte og folk på gaden, for at se, hvilke typer svar, vi fik ud af det. Derefter besluttede vi os for, hvilke spørgsmål vi kunne bruge til en eventuel workshop, for at tale om etisk forbrug, uden at virke moraliserende (se bilag 10.2.). Først afholdt vi en aften internt i Vi Elsker Mad gruppen og blev enige om, at det fungerede godt og inviterede derefter til en lignende workshop for folk, vi mente kunne være interesserede i at komme til sådan en aften, og der kom syv deltagere. Vi havde hver taget en ret med vi elsker til sammenskudsgilde og over maden spurgte den interviewansvarlige i hver af de to grupper ind til deltagernes forhold til mad. Jeg var ansvarlig for den ene gruppe og den ene del af min empiri stammer altså fra de noter, jeg tog denne aften.

4.2.2. Anden workshop

Efter den første workshop, evaluerede vi i Vi Elsker Mad gruppe, og blev enige om, at vi gerne ville afholde endnu en workshop for at komme nærmere på en konkret handling omhandlende mad og etik. Vi arrangerede derfor en fællesspisning, hvor vi inviterede folk via Sager der Samlers Facebookside og hjemmeside, for at nå bredere ud og vi endte med at være fem deltagere ud over tre fra Vi Elsker Mad gruppen. Over maden diskuterede vi de tendenser, vi havde set til foregående workshop. Noterne fra denne aften, som også er en del af min empiri, stammer fra de notater, jeg tog i løbet af den snak, der udviklede sig, mens vi spiste.

4.3. Min egen rolle

I følgende afsnit ønsker jeg at reflektere over, hvad min egen rolle har været som praktikant, og hvad den har været som forsker.

4.3.1. Praktikanten

Som praktikant hos Sager der Samler er det grundlæggende, at man er med til at skabe fremdrift i et eller flere konkrete initiativer. Desuden var nogle af kravene, at jeg skulle *"Deltage i møder og aktiviteter – og nogle gange lede dem"* samt at *"Lave opsamlinger fra møder og kommunikere til deltagerne"* (se praktikaftale). Derudover har jeg haft frie hænder til udformningen af denne opgave, men gik ikke i gang, før jeg havde haft en samtale med Kristin Birkeland, som også er en del af Vi Elsker Mad gruppen, om hvad det ville være interessant for mig at skrive om. Vi blev enige om, at jeg skulle tage udgangspunkt i en definition af den etiske forbruger. Gennem mit arbejde i Vi Elsker Mad, har jeg været med til at genudvikle sagen. Jeg har været en del af en mindre gruppe på 3-4 personer, som har været med til alle møder i gruppen (ca. et hver 10. dag), nogle gange lavet opsamlinger til møderne og været medvært til de to workshops, der blev afholdt. De data, jeg har indsamlet var både til hele Vi Elsker Mad gruppens anvendelse til gruppens videre arbejde med den etiske forbruger. Samtidig er denne opgave relevant for ledelsen i Sager der Samler, da en af grundpillerne i foreningen er læringen der opstår i udviklingen af de forskellige sager.

4.3.2. Forskeren

Ifølge Steinar Kvale og Svend Brinkmann går det kvalitative forskningsinterview ud på at producere viden i et samspil mellem interviewer og interviewpersonen. Det centrale her er ikke overholdelsen af et sæt af regler, men derimod at interviewer har lavet

sit forarbejde ordentligt og sat sig ind i emnet (Kvale og Brinkmann 2009: 100). Under den første workshop havde vi i Vi Elsker Mad på forhånd testet forskellige typer af spørgsmål og derefter holdt en testaften internt i gruppen, for at finde ud af, om den måde vi havde tænkt os at udføre workshoppen på rent faktisk fungerede. Desuden havde jeg på forhånd læst rapporten fra Etisk Råd (se litteraturstudie) og researchet på emnet etik. Dette havde blandt andet forberedt mig på, at det var vigtigt at spørge ind til baggrunden for de forskellige valg, interviewpersonerne træffer (økologi, sundhed, bæredygtighed osv.), da der kan være flere forståelser af disse emner. Der opstod en form for fælles viden i løbet af spisningen og flere gav ved af aftenens afslutning udtryk for, at de havde reflekteret over deres egne holdninger og gik derfra med et højnet bevidsthedsniveau (Bilag 10.3.). Et eksplorativt interview er ifølge Kvale og Brinkmann som regel meget åbent og interviewet kan tage nye retninger alt efter hvilke svar, interviewpersonen giver (Kvale og Brinkmann 2009: 126). Selvom jeg havde forberedt mig på forhånd, udviklede samtalen sig hen ad vejen, ikke mindst efterhånden som interviewpersonerne hørte hinandens svar. Under den anden workshop var der tale om en blanding mellem et eksplorativt interview og deltagerobservation. Der blev lagt op til en samtale ud fra nogle påstande, vi var nået frem til under den første workshop og jeg forholdt mig derefter i baggrunden og noterede, hvad der blev sagt og kom med nogle få uddybende spørgsmål, når jeg fandt det nødvendigt. Alt i alt føler jeg, at jeg har været tro mod min rolle som forsker og at denne opgave ikke lider under, at jeg i løbet af min praktikperiode fik en veletableret "samler"-identitet.

4.4. Videnskabsteoretisk ståsted

I dette afsnit vil jeg kommentere på, hvilket videnskabsteoretisk ståsted, der har været dominerende for udfærdigelsen af denne opgave.

4.4.1. Den samfundsvidenskabelige videnskabsteori

Ifølge Michael Hviid Rasmussen et. al. handler sociologien om mønstre og sammenhænge i det sociale liv, både på mikro og makro niveau (Rasmussen et. al. 2012: 17). I modsætning til de naturvidenskabelige metoder, ønsker samfundsvidenskaben at forstå fænomener frem for at forklare dem (Rasmussen et. al. 2012: 18). Netop den hermeneutisk-fænomenologiske tilgang handler om forklaring og forståelse. Der er fokus på den mening mennesker tilskriver forskellige begivenheder og handlinger og derfor analyseres der også på handlinger. Man fortolker altså i samfundsvidenskaberne fortolkninger

og her igennem kan man forklare forskellige sociale fænomener (Rasmussen et. al. 2012: 217). I denne opgave tager jeg udgangspunkt i workshopdeltageres forhold til mad og hvilken betydning den har for dem. Desuden analyserer jeg på, hvordan deres forhold til maden påvirker deres identitet og hvordan de forsøger at bevare kontrollen over denne på trods af, at maden bliver mere ugennemskuelig (se analyseafsnit). Sagt på en anden måde fortolker jeg på deltageres fortolkning af deres virkelighed, og jeg har dermed haft en samfundsvidenskabelig videnskabsteoretisk tilgang. Selvom hermeneutikken og fænomenologien umiddelbart kan virke meget ens, er der den forskel, at hermeneutikken fokuserer på fortolkning som en måde at opnå viden om sociale handlinger mens fænomenologien fokuserer på det enkelte menneskes muligheder for at forstå fænomener. Hermeneutikken arbejder på et makroniveau for at opnå forståelse, mens fænomenologien søger mikroniveauet for at undersøge mulighederne for meningsdannelse (Rasmussen et. al. 2012: 217). Da jeg i denne opgave forsøger at kommentere på mit forskningsspørgsmål ved at sætte workshopdeltageres udsagn ind i en større, makrosociologisk social sammenhæng og på den måde opnå en viden omkring den etiske forbrugers handlingsmønstre, vil fortsætte ud fra den antagelse, at jeg har haft en hermeneutisk tilgang.

4.4.2. Hermeneutikken Den hermeneutiske cirkel er centralt i hermeneutikken og tager udgangspunkt i, at fortolkning er en bevægelse mellem del og helhed. For at et udsagn kan forstås og give mening, bliver man nødt til at se det i den sammenhæng, det indgår i. Derfor må man hele tiden bevæge sig mellem fortolkningen af enkeltdele og sætte dem ind i en større forståelse af helheden (Rasmussen et. al. 2012: 221). Jeg har i denne opgave forsøgt at forstå workshopdeltageres virkelighedsforståelse i en større sammenhæng og i arbejdet diskussionen og konklusionen forsøgt at sætte delkonklusionerne fra analyseafsnittet ind i en større sammenhæng for at opnå en større forståelse af dem. Dermed har min dominerende videnskabsteoretiske tilgang været hermeneutisk. Gadamer mener, at vi som mennesker altid går til fænomener med en forforståelse, eller en fordom. Dette er dog ikke noget problem, hvis bare man som forsker er i stand til at udvise åbenhed og reflektere selvkritisk. På den måde kan man stadig være åben overfor det pågældende fænomen (Rasmussen et. al. 2012: 222). Dette vil jeg kommentere på i følgende afsnit.

4.5. Fejlkilder

I dette afsnit vil jeg kommentere på nogle faktorer, der kan have haft en utilsigtet påvirkning på udførelsen af denne opgave.

For det første vil jeg nævne, at vi i Vi Elsker Mad gruppen til vores første workshop inviterede folk fra vores nærmeste netværk. Dette kan have medvirket, at deltagerne havde nogle holdninger, der lå meget om af vores egne. Dette føler jeg dog ikke har nogen alvorlig betydning, da jeg som nævnt ikke var i gruppe med min kæreste. Samtidig var det jo netop den etiske forbruger, vi ønskede at undersøge og såvel målet med workshoppen som med denne opgave var ikke at skabe et generaliseret billede af alle forbrugertyper, men netop af nogle mennesker, som vi på forhånd forventede ville have nogle holdninger til mad. Da jeg selv har en stærk holdning indenfor emnet etisk forbrug, miljø og bæredygtighed, var jeg på forhånd opmærksom på ikke at deltage med mine egne holdninger til workshopsne. Samtidig vurderer jeg, at jeg har været i stand til at stille nogle mere kvalificerede spørgsmål til deltagerne netop på grund af min egne holdninger til emnet. På den måde har jeg været opmærksom på min egen forforståelse og udnyttet den til min fordel.

5. Datafremlæggelse

I dette kapitel vil jeg give et kort overblik over de data, jeg vil anvende i analyseafsnittet.

Under praktikperioden afholdt vi to workshops i Vi Elsker Mad gruppen, hvor der blev ført samtaler inden for emner omkring deltagernes forhold til mad, inspirationskilder til forholdet til mad og det ansvar deltagerne påtog sig gennem deres forbrug (se også metodeafsnit og bilag 10.2., 10.3 og 10.4).

Under workshopsene tog jeg notater på, hvad der blev sagt, og ud fra disse notater vil jeg fremhæve de tendenser, jeg finder dominerende:

1. Man bliver påvirket af familie og venners forhold til mad, og man kan også påvirke dem
2. Man spejler sine holdninger i hinanden
3. Der er en balancegang mellem at være fanatisk/selektiv/kræsen og for ligeglad
4. Et ønske om at passe på sig selv, sine nærmeste, dyrene og miljøet
5. Når vi kommer tættere på maden, kommer vi tættere på dyrene og naturen

I det følgende afsnit vil jeg med udgangspunkt i teksterne fra teoriafsnittet analysere på ovenstående tendenser med henblik på i konklusionen at kommentere på mit forskningsspørgsmål

6. Analyse

I dette kapitel vil jeg analysere på de tendenser, jeg har fundet data (se datafremlæggelse) med udgangspunkt i teksterne "Food, Self and Identity" af Claude Fischler (1988) og "Forbrug mig igen og igen og..." af Emilie van Hauen (2015). Formålet med dette afsnit er at nå frem til nogle delkonklusioner, som sammen med det efterfølgende diskussionsafsnit vil kommentere på mit forskningsspørgsmål.

6.1 Fællesskabet i maden

Ifølge Fischler's teori om "the principle of incorporation", ønsker mennesket at have kontrol over sin krop og sin identitet (Fischler 1988: 280). Gennem inkorporeringen bliver individet en del af en gruppe og en kultur og har derigennem mulighed for at forstærke sin identitet eller bliver noget, det ikke er i forvejen, samtidig med at det også sætter sin identitet på spil (Fischler 1988: 281-282). Desuden forstærker inkorporeringen gruppens identitet og gør det muligt at forstærke gruppens identitet (Fischler 1988: 280). Spisevaner er blevet op til individet selv, da de socialkulturelle rammer, som før har kontrolleret maden ikke længere er så faste (Fischler 1988: 289).

De første to punkter i datafremlæggelsen giver et billede af, at deltagerne oplever, at de bliver påvirket af deres omgivelser i deres forhold til mad (Bilag 10.2. og 10.4). Flere af dem giver udtryk for, at de er påvirkede af deres forældres forhold til mad. Nogen forklarer, hvordan de selv har fået nogen af de samme værdier som deres forældre (bilag 10.2.). O beskriver, hvordan hendes mor kommer fra et hjem med få midler, og derfor er de selv sparsommelige derhjemme, og K laver mad fra bunden, fordi det er det hun er vokset op med og fordi, så ved hun, hvad der er i det (bilag 10.2.). Andre fortæller, hvordan de har valgt at tage afstand fra den måde, deres forældre laver mad på (ved at blive vegetar/veganer) (Bilag 10.2. og 10.4) og hvordan de ønsker at kæmpe for deres ret til at være selektive (Bilag 10.4.). For A har det gjort, at hun prøver at udfordre sine forældre til at lave mad på nye, vegetariske måder og søger inspiration på veganske blogs. Samtidig er der en påvirkning fra den sociale omgangskreds. For eksempel nævner B, at hun gerne vil inspirere andre til at træffe, hvad hun mener, er bedre valg, ved at være ærlig omkring, hvorfor hun vælger at spise visse fødevarer frem fra andre, og at hun ikke vil tænke for meget over, hvad andre synes om det. MV tilføjer, at man også skal passe på med ikke at virke for anklagende og at folk kan blive sårede, hvis man er for selektiv (Bilag 10.4.), hvilket også er hvad punkt 3 i datafremlæggelsen vidner om

en bekymring for. A nævner, hvordan hun og hendes venner snakker meget om mad og laver mad sammen og inspirerer hinanden på den måde (bilag 10.2.). O kommenterer desuden, at hun bor i en "speltghetto", så folk generelt går meget op i sundhed og bæredygtighed, hvor hun kommer fra (bilag 10.2.).

Gennem inkorporering bliver deltagerne altså en del af et større fællesskab af mennesker, som spiser som dem selv, når de for eksempel søger inspiration på madblogs eller viderefører madkulturen fra deres forældre, som er en del af et større "speltghetto" fællesskab. De forsøger også at forstærke deres egen gruppes identitet ved at opfordre andre til at lave mad, som dem selv og ved at være åbne omkring, hvorfor de vælger, som de gør. Samtidig sætter de deres egen identitet på spil, når de gør op med den måde, deres forældre lavede mad på og kræver deres ret til at vælge anderledes. Derigennem tager de ansvaret på sig som individ, om at skabe sine egne madvaner, når de ikke passer ind i forældrenes socialkulturelle madrammer. De risikerer at blive udelukket fra fællesskaber, hvis de for eksempel virker for selektive, men de er parate til at tage chancen, måske fordi de så har mulighed for at blive noget, de ikke allerede er.

Sammenfattende giver dette afsnit en beskrivelse af, hvordan deltagerne ønsker at være en del af et madfællesskab, i det tilfælde at det passer til deres egne overbevisninger om miljørigtighed, bæredygtighed og sundhed. Hvis ikke disse kriterier bliver imødekommet, er de villige til at bryde op med de socialkulturelle rammer, de kommer fra for at finde nye rammer, som de føler sig bedre hjemme i.

6.2 Man er, hvad man spiser

Fischler gør det klart, når han siger at "*Food is central to our sense of identity*", at mad er noget, der betyder meget for mennesker (Fischler 1988: 275). Men omnivore's paradox gør, at det altædende menneske har et besværet forhold til maden, og en måde individet forsøger at løse dette paradoks på, er ved at tæmme naturen og skabe orden i verden gennem "cousine", orden og regler og gøre naturen til en del af kulturen (Fischler 1998: 284;286-287). Denne orden skabes gennem klassifikationer af, hvad der kan spises, og hvad der er i orden at spise (Fischler 1988: 284), men den bliver opbrudt i det industrialiserede landbrug, og derfor søger mennesket nye måder at løse omnivore's paradox på, for eksempel gennem etiketter og diæter (Fischler 1988: 289-290) for at undgå "incorporation of a bad object" (Fischler 1988: 281), for som Fischler siger: "*if we do not know what we eat, how can we know what we are?*" (Fischler 1988: 282).

Som jeg nævner i det fjerde punkt i datafremlæggelsen, udtrykker flere af deltagerne til de to workshops, at de tager hensyn til flere forskellige ting i deres forhold til mad. For eksempel nævner K, at hun laver mad fra bunden, fordi hun så ved, hvad der er i maden og samtidig drømmer hun om at holde egne høns, fordi hun ikke tror på, at økologiske høns har det bedre end burhøns (bilag 10.2.). Samtidig nævner både K, O og A, hvordan de forsøger at påvirke familie og venner til at spise sundere gennem deres madlavning og P prøver at påvirke sine børn med, hvad der ifølge ham er i orden at spise (bilag 10.2.). For både P og B er sanselighed en vigtig faktor i deres forhold til mad (Bilag 10.2. og 4), og P tror på, at han kommer tættere på maden og naturen gennem et fokus på sanselighed og ved for eksempel at dyrke sine egne krydderurter og gå på grønttorvet og nævner, at han er træt af masseproduceret mad (bilag 10.2.). A kobler hjemmedyrkede grøntsager sammen med en øget livskvalitet, da mad i hendes optik er grundlæggende for mennesker. Desuden nævner K, O, A og P sundhed som en faktor for deres valg i forhold til mad og at nogen af dem derfor foretrækker at spise mindre kød, mere grønt, økologisk og at nogen undgår slik, kager og tilsætningsstoffer (bilag 10.2.).

Ud fra Fischlers teori om omnivore's paradox, tyder det på, at deltagerne forsøger at løse paradokset ved at skabe deres egne "diæter", så de genvinder kontrollen over maden og naturen. De undlader at spise visse fødevarer, for at bevare kontrollen over, hvad de spiser. I det industrialiserede landbrug, er det svært for individet at genkende maden gennem duft, smag og konsistens, dets oprindelige form bliver ofte maskeret af madteknologier (Fischler 1988: 289). Derfor kan en strategi være helt at forsøge at undgå masseproduceret mad, som P gør det, og i stedet søge sanseligheden andre steder, for eksempel på grønttorvet, i sin hønsegård eller i sin urtehave. På den måde har deltagerne igen muligheden for at vide, hvad de spiser, og dermed også, hvad de er. Samtidig sørger flere af deltagerne for at deres nærmeste får samme muligheder for at genvinde kontrollen, eller også bevarer de kontrollen for deres nærmeste, ved at lave noget bestemt mad til dem eller sætte dem ind i, hvilken mad, der er i orden at spise. Således genvinder deltagerne kontrollen over deres krop og sind og dermed også over deres identitet og de undgår "incorporation of a bad object". Derimod kan deltagerne håbe på blive sundere, komme i en tættere kontakt med naturen og vise omsorg gennem maden til deres nærmeste og måske endda opnå en øget livskvalitet.

Sammenfattende viser dette afsnit 6.2., at deltagerne har en stærk vilje til at have kontrollen over deres krop og deres identitet. De vil have muligheden for at vide, hvad der er i de fødevarer, de spiser og samtidig ikke gøre skade på deres omgivelser. De nøjes ikke med at læse på etiketter i supermarkedet men vælger hele madgrupper fra eller til for at have den fulde kontrol og ikke risikere at støtte noget, de ikke kan stå inde for.

6.3 Den moderne forbruger

Van Hauens fire forbrugertyper handler overordnet om, om man vil transformeres gennem sit forbrug eller indgå i en større cyklus, om ens motiv er image eller funktion, og de fire forbrugertyper befinder sig i et spændingsfelt der imellem (se figur 1). Fischler mener, at det moderne menneske er en ren forbruger, der ikke ved noget om madens oprindelse eller historie og at dette blandt andet er med til at skabe en panik, blandt andet fordi man er i tvivl om, hvordan den moderne mad vil ændre os indefra (Fischler 1988: 289-290).

Som punkt 5. i datafremlæggelsen viser, er en tendens i data, at workshopdeltagerne ønsker at komme tættere på naturen og dyrene ved at komme tættere på deres mad ved at handle på grønttorvet, dyrke sine egne grøntsager eller holde høns. P. nyder at handle på grønttorvet, da han føler, at de der viser en større værdsættelse af maden og drømmer om at få sin egen kompost, så han på den måde kan føle sig som en del af en cyklus og opnå en bedre kontakt med naturen. P tilføjer, at han tror på, at man træffer bedre valg, hvis man kommer tættere på fødevarerne og at man får en bedre fornemmelse for, hvad man har lyst til og brug for (bilag 10.2.). A. mener, at der er en arrogance tilknyttet det at spise dyr, fordi det er spild af ressourcer i form af vand og foder til dyrene og P. istemmer, at han vælger økologisk, da det ifølge ham ser bort fra menneskelig grådighed og at han hellere vil bruge penge på mad end på ting, da ting forurener mere. Samtidig nævner P, at noget der har påvirket hans forhold til mad er, at han er blevet bevidst om nogen ting i forhold til madspild og den konventionelle kødproduktion, som han ikke synes, er i orden (bilag 10.2.). K vælger helst danske varer, da det er det mest bæredygtige og A. nævner miljøforurening samt den ulige fødevarfordeling som nogen af grundene til, at hun er vegetar (bilag 10.2.).

Afsnit 6.1 og 6.2 giver et indtryk af, at deltagerne også i nogen grad søger en transformation gennem deres forbrug, i kraft af deres ønske om sundhed og ønsker om øget livskvalitet og øget sanselighed. Samtidig befinder de sig i et krydsfelt mellem begær og

image (se figur 1). P fremhæver nydelsen han har ved mad og hvordan han udviser omsorg for sine børn gennem sin madlavning. (bilag 10.2.), og dette giver indtryk af, at maden er noget andet og mere end et behov, der skal dækkes. Det samme kan man læse ud af det, at O nyder at mødes med sine venner og tale om mad og lave mad sammen. På den måde bliver maden en del af en social positionering, hvor de, som Fischler også mener, identificerer sig selv og den gruppe, de er en del af gennem maden. Der er få træk, som kan kobles til van Hauens definition af statusforbrugeren (se figur 1.), som står i dilemmaet om, om hun køber trendy og attraktive ting, fordi hun selv er det, eller om hun bliver trendy og attraktiv, fordi hun køber ting, der er det (www.emiliavanhauen.dk). Dette kan kobles sammen med O's udtalelse om, at hun både handler økologisk og bæredygtigt fordi hendes forældre gør det, men samtidig tilføjer, at hun kommer fra en "spelt-ghetto", så det er hvad der er normalt der. Sat på spidsen kan det altså være svært for hende at vide, om hun køber miljørigtigt og bæredygtigt, fordi hun allerede er det eller om hun bliver miljørigtig og bæredygtig, fordi hun handler, som hun gør. Alligevel er statusforbrugeren den forbrugertype, som har færrest fællestræk med workshopdeltagerne. Statusforbrugeren iscenesætter sig selv og ønsker at blive begæret gennem sit forbrug (figur 1). Dette adskiller sig i høj grad fra deltagerne prioriteringer, da de netop tager den nære og den fjerne omverden med i deres forbrugsovervejelser. Man ser i højere grad ud fra deltagerne udtalelser, at de ønsker at være en del af en cyklus, som en del af et større økologisk kredsløb gennem deres forbrug (se figur 1) og på den måde komme tættere på dyrene og naturen. De bekymrer sig om naturen og miljøet og ønsker at skabe en forandring gennem deres forbrug. Samtidig er der en underlæggende kritik af dem, som spiser kød eller ikke spiser økologisk, eller om ikke andet, så af dem der producerer kød og ikke økologiske fødevarer. Både A og P bruger ord som "arrogance" og "grådighed" i deres kommentarer på det, der ikke er økologisk og ikke er vegansk, og P vælger ting fra, fordi han ikke synes, måden det bliver produceret på er i orden. På den måde bliver deres forbrug også en form for standpunkt i en større debat om hvordan vores fødevarer skal produceres. De vælger ikke kun, som de gør, for deres egen og deres nærmeste skyld, men også for at sende et signal om, hvad de synes er i orden og dermed også, hvad de ikke synes er i orden. Dette er karakteriserende for van Hauens Symbolforbruger. Denne ønsker netop at belaste så lidt som muligt gennem sit forbrug, og ændre verden til det bedre gennem sit forbrug, og begrænser gerne sig eget forbrug, hvis det er til fordel for omverdenen

(www.emiliavanhauen.dk 2015). Samtidig ønsker symbolforbrugeren at være en del af et større fællesskab, som gør noget godt for omverdenen. Måske er det det, A søger, når hun bruger veganske blogs og når O søger og giver inspiration i sin vennekreds. På den måde positionerer de atter sig selv gennem deres virke som symbolforbrugere i den gruppe, de er en del af, måske også i forhold til andre grupper, som Fischler ville argumentere for. På den anden side er behov og funktion også vigtigt for flere af deltagerne. Flere steder får man det indtryk, at det vigtigste for nogle af deltagerne er funktionen i deres madforbrug, som når P giver udtryk for et ønske om at kende forskel på lyst og behov og når O beskriver mad som noget grundlæggende for mennesket. Minimalforbrugeren og totalforbrugeren knytter sig til de sider af deltagerne, hvor behov og funktion er det centrale (se figur 1). Minimalforbrugeren ønsker at minimere mængden af valg i hverdagen og stiller krav til produktets anvendelighed, funktion og autencitet (www.emiliavanhauen.dk 2015). Man kan argumentere for, at deltageres ønske om at komme tættere på naturen og dyrene og på den måde blive en del af en større cyklus samtidig med at de tager afstand fra det konventionelle landbrugs ugenomskeelige produktionsmetoder er et udtryk for at ønske om en større autencitet og funktionalitet i de fødevarer, de spiser. De ønsker simpelthen at få det maksimale ud af fødevarerne, forstået som kvalitet, frem for at få en masseproduceret vare, hvor kvalitet kommer i anden række. Dog stiller minimalforbrugeren netop disse krav, for at kunne koncentrere sig om andre, vigtigere ting, og da alle deltagerne i større eller mindre grad beskæftiger sig med, tænker på og har en holdning til mad, vil det nok være for langt at gå, at påstå, at de ikke synes at valg af mad og fødevarer er vigtigt, ikke mindst fordi de alle valgte at deltage i en workshop omkring mad. Totalforbrugeren er den forbruger, van Hauen spår, vil blive fremtidens forbruger (www.emiliavanhauen.dk 2015). Denne forbrugertype er, som symbolforbrugeren, karakteriseret ved et ønske om at være en del af et større kredsløb, men forlanger også af producenterne, at de påtager sig deres ansvar (se figur 1). Desuden er totalforbrugeren bevidst om sin magt og sit ansvar som forbruger (www.emiliavanhauen.dk 2015). Netop sidstnævnte kan perspektiveres til P og A's kritik af den konventionelle fødevarerproduktion. De tager, som nævnt ovenfor, bevidst afstand fra visse ting, og tager på den måde deres ansvar som forbruger til sig. Det samme gør O og K, når K for eksempel bevidst køber buræg fordi hun er utilfreds med måden al industriel ægproduktion og føler afmagt overfor de ugenomskeelige forhold

for hønsene, eller når O helt dropper at spise kød fordi hun ikke synes, produktionsmetoderne er i orden.

Sammenfattende for dette afsnit kan man altså sige, at workshopdeltagerne befinder sig i et spændingsfelt mellem den fællesskabsorienterede symbolforbruger, den autentiske minimalforbruger og den ansvarsbevidste totalforbruger, og de passer alle godt ind i van Hauens beskrivelse af den moderne bevidste forbruger: "*...den moderne bevidste forbruger er langt fra én, der forbruger mindre. Det er én, der forbruger mere. Bare på en intelligent og ressourceforøgende måde*" (www.emiliavanhauen.dk 2015). De er bevidste om deres egne roller, men er også lidt tvetydige i, hvad der betyder mest for dem, er det fællesskabet, er det at sende et politisk signal, er det sundhed for dem selv og deres nærmeste eller er det omsorg for miljøet og fjerne medmennesker? Det er min vurdering, at denne tendens er et udtryk for, at van Hauens model er en beskrivelse ekstremere inden for forskellige forbrugstyper og at man må læse den som sådan. De fleste vil sandsynligvis befinde sig et sted imellem de fire forbrugstyper, og disse deltagere er forbrugertyper, der bekymrer sig mere om produktionsmetoder, deres rolle som forbruger og at genvinde kontakten med naturen og dyrene og dermed maden end den gennemsnitlige status- og symbolforbruger, som ifølge van Hauen dominerer vores samfund (www.emiliavanhauen.dk 2015).

7. Diskussion

I dette kapitel vil jeg sætte mine sammenfatninger fra analyseafsnittet op imod hovedpointerne fra teksterne, der bliver præsenteret i litteraturstudiet, for på den måde at sætte min opgave ind i en større social sammenhæng og påpege hvordan denne rapport bidrager med en ny viden.

7.1. Hvem er den etiske forbruger?

I dette afsnit vil jeg diskutere, om man kan kalde workshopdeltagerne for etiske forbrugere, og hvad dette i så fald indebærer.

Ifølge Pottinger bruger den etiske forbruger varer til at understrege bekymringer, de har og påvirker gennem deres valg af, hvad der er godt at spise både social retfærdighed, dyrevelfærd, sundhed og miljøet (Pottinger 2013: 660). Dette passer godt med det, der sammenfattes i slutningen af afsnit 6.2. Flere af deltagerne giver udtryk for, at de vælger som de gør, fordi de ikke er tilfredse med den måde visse fødevarer bliver produceret på. På den måde tager de et etisk standpunkt og forsøger at påvirke både social retfærdighed, dyrevelfærd, deres egen sundhed og miljøet. Pottinger påpeger, hvordan ubalancen mellem ansvar og ressourcer kan blive for meget for individet og at det kan være et problem at individualisere globale problemer (Pottinger 2013: 660), men dette virker ikke til at være tilfældet for deltagerne i denne rapport. Til gengæld beskriver afsnit 6.2., hvordan de rent faktisk træffer bestemte valg i forhold til mad og fødevarer netop for at bevare kontrollen over maden og derved over deres egen krop og identitet. Sagt på den anden måde tager de styringen i deres eget liv gennem det etiske forbrug og virker ikke til at være kuet af det ansvar, de påtager sig.

7.2. Hvad er den etiske forbrugers ansvar?

Pottinger nævner, hvordan kritikere af det etiske forbrug ikke mener, at det etiske forbrug i sig selv er i stand til at tackle sociale problemer. Dette er netop også Det Etske Råds bekymring. De fastslår, at de globale klimaforandringer er et etisk problem, som der må gøres noget ved, men sætter spørgsmålstegn ved den vestlige borgers motivation for at tage ansvar for det fjerne menneske (Det Etske Råd 2010: 9-11). Dette virker dog ikke til at være en stopklods for workshopdeltagerne. Som både afsnit 6.1 og 6.2 beskriver, er flere af deltagerne opmærksomme på hvordan deres valg af fødevarer og især kød er med til at forfordle nogle ressourcer til dem frem for til nogen, som har mere brug for det. Derfor handler de indenfor den pligtetiske side af etikken, hvor ansvaret

for omverdenen ikke bliver mindre ved større afstande i tid og rum (Det Ethiske Råd 2010: 12). Pottinger argumenterer for, at viden er en afgørende faktor for at træffe "gode valg" (Pottinger 2013: 661), men i afsnit 6.2. tegner der sig et billede af, at det ikke kun er viden om produktionsformer og fødevarefordeling, der er afgørende for deltagerens valg. Det er også "ikke-viden", forstået som den manglende mulighed for at gennemskue, hvordan fødevarerne bliver producerede. Derfor vælger nogen af deltagerne hele fødevaregrupper fra for på den måde ikke at skulle bekymre sig om, om de nu kan stole på, at det er blevet produceret etisk korrekt. På den måde undgår de fetiseringen i den ugenomskeelige produktion, men noget tyder på, at det at gå på markedet og købe "naturlige" varer er en anden måde, hvorpå deltagerne tiltrækkes af den feticherede varer (Pottinger 2013: 661). På den anden side er markedet et sted, hvor man kan lære landmanden, som har dyrket grøntsagerne at kende, og på den måde er det i højere grad muligt at få indblik i, om varen rent faktisk er så autentisk, som den fremstår, end det er i et almindeligt supermarked. Det Ethiske Råd påpeger, at mennesker ifølge Gjerris vil være mere villige til at ændre deres adfærd, hvis de indgår i et mere autentisk forhold til den ikke-menneskelige del af naturen (Det Ethiske Råd 2010: 13). Som jeg analyserer på i afsnit 6.2., udtrykker flere af deltagerne et ønske om at være tættere på naturen og opnå en større sanselighed i forholdet til maden. Dette kan altså være medvirkende til, at de er villige til at ændre deres egne forbrugs- og spisevaner for det større heles bedste. Samtidig giver afsnit 6.1. også det billede, at det er afgørende for flere af deltagerne, at være en del af en madkultur med mennesker, som vil det sammen, som dem selv. Det tyder på, at det afgørende for dem ikke er, at alle påtager sig det samme ansvar som dem selv, som er det afgørende for den betingede altruist (Det Ethiske Råd 2010: 14). Derimod er det vigtigt for deres identitetsdannelse, at de er en del af et fællesskab, hvori de kan få bekræftet deres identitet som etiske forbrugere. Dette kan være en mulig forklaring på den kulturelle strømning, Det Ethiske Råd nævner, som består af mennesker, som knytter deres næromsorg til den nærmeste omgangskreds sammen med fjernomsorg for både mennesker, dyr og miljø nu og i fremtiden, og som workshopdeltagerne meget muligt er en del af.

8. Konklusion og perspektivering

Denne rapport har haft til formål at kommentere på forskningsspørgsmålet:

Hvilke handlingsmønstre er identitetsdannende for den etiske forbruger og adskiller disse sig fra andre forbrugertyper?

Ved hjælp af en analyse af notater fra workshops i Vi Elsker Mad gruppen med hjælp fra teoretiske tekster af Claude Fischler og Emilia van Hauen er jeg nået frem til nogle delkonklusioner. Efterfølgende diskuterede jeg disse op imod tekster af Det Ethiske Råd og Laura Pottinger, som blev fremlagt i litteraturstudiet og jeg er nået frem til følgende: Den etiske forbruger eksemplificeres overbevisende i deltagerne til de to workshops. De karakteriseres ved gennem deres fødevarerforbrug at udtrykke omsorg for dem selv, deres nærmeste og ikke mindst det globale miljø og mennesker, som lever langt væk fra dem. Gennem deres forbrug opnår deltagerne samtidig en kontrol over dem selv og deres identitet, som ellers er i risiko for at blive taget fra dem af den ugenomsommelige, konventionelle produktionsform. Denne kontrol og efterfølgende identitetsdannelse opnås også gennem indlemmelse i et kulturelt madfællesskab med mennesker, som deler samme etiske handlingsmønstre. Samtidig søger de gennem deres forbrug at få en tættere og mere autentisk forbindelse med naturen og dyrene og på den måde også få en oplevelse af kontrol. Deltagerne er den del af en forbrugergruppe, som er bevidste om deres mulighed for at påvirke producenterne gennem deres forbrug. De tager ansvar for deres eget forbrug og er parate til også at stille krav til producenterne. Deltagerne adskiller sig fra andre forbrugertyper ved at vælge at ændre deres egne forbrugsmønstre med den viden, at det kommer miljøet og deres fjerne medmennesker til gode frem for at fokusere på egen vinding og ureflekteret forbrug, som ellers er dominerende i det moderne samfund.

Denne rapport lægger op til videre undersøgelse af den forbrugertype, som workshopdeltagerne tilhører, som både Det Ethiske Råd og Emilia van Hauen spår, vil blive mere dominerende i de kommende år. Det vil være interessant at undersøge, hvilken magt denne gruppe har, eller kan få, på den konventionelle fødevarerproduktion, og hvad det vil betyde for den almene borgers villighed til at påtage sig et etisk ansvar i sin måde at forbruge fødevarer og andre varegrupper på.

9. Litteraturliste:

9.1. Bøger:

Hviid Jakobsen, Michael, Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter: "Videnskabsteori - i statskundskab, sociologi og forvaltning", 2012, 2. udgave, 2. oplag, Hans Reitzels Forlag

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend: "InterView – Introduktion til et håndværk", 2009, 2. udgave, 6. oplag, Hans Reitzels Forlag

9.2. Rapporter og artikler:

Etisk Råd: "Vores mad og det globale klima – etik til en varmere klode", 2010, Etisk Råd

Fischler, Claude: "Food, self and identity" 1988 i Social Science Information 1988 27: 275, Sage Publications

Pottinger, Laura: "Ethical Food Consumption and the City" 2013 i Geography Compass 7/9 (2013): 659–668

9.3. Internetsider:

Cramon, Lærke: "Når anden er god, er alting godt...?", 2014 på <http://www.information.dk/519414> (07/01/2015)

Fischler, Claude: "CV" 2015 på http://www.fischler.fr/ClaudeFischlerPerso/English_CV.html (07/01/2015)

Sager der Samler: "Foreningen" 2015 på <http://sagerdersamler.dk/foreningen/>

Saxe, Henrik, Astrup, Arne og Frandsen, Søren E: "Sunde og miljørigtige fødevarer", 2006 på <http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE144705/sunde-og-miljoerigtige-foedevarer/> (07/01/2015)

Sproget.dk: "Etik": <http://sproget.dk/lookup?SearchableText=etik> (07/01/2015)

Sproget.dk: "Konventionel": <http://sproget.dk/lookup?SearchableText=konventionel> (07/01/2015)

Van Hauen, Emilia: "Forbrug mig igen og igen og..." på

http://www.emiliavanhauen.dk/flx/dk/artikler/forbrug_mig_igen_og_igen_og/ (07/01 2015)

Van Hauen, Emilia: "Om Emilia van Hauen" på http://www.emiliavanhauen.dk/flx/dk/om_emilia/
(07/01/2015)

10. Bilag

Bilag 10.1. Egenevaluering

Jeg har i høj grad nydt at være en del af en forening som Sager der Samler. Jeg har oplevet, at mit arbejde har givet mening, en følelse som nogle gange har været svær at finde i dagligdagen som universitetsstuderende. Jeg har nydt muligheden for at være en del af en arbejdsplads, der i dén grad drives af aktivisme, kreativitet og engagement og har ikke kunnet undgå at blive påvirket af at have en daglig gang i et miljø hvor medborgere er alles fineste titel. Jeg har gennem mit arbejde i Vi Elsker Mad og ikke mindst andre sager og initiativer fået erfaringer indenfor kommunikation, sociale initiativer og samarbejde med både kommuner, private firmaer, uddannelsesinstitutioner og alle mulige andre typer medborgere. Det har været en fornøjelse at være en del af hverdagen hos Sager der Samler, hvor en gruppe på 5-7 praktikanter sammen med den daglige ledelse har været ansvarlige for en god, imødekommende stemning, som har givet mod til at springe ud i udfordrende og lærerige oplevelser. Både det at sidde på sidelinjen samt at være med til at lede møder har været særdeles lærerigt på et kommunikativt niveau og i det hele tage af forståelsen for, hvordan man holder et godt møde. Samtidig har "Samlertræninger" lært mig at tænke over, hvordan jeg møder andre mennesker på en ligeværdig og retfærdig måde, både i tale og i kropssprog. Det har fra starten været tydeligt, at Sager der Samler bunder i den enkeltes engagement, og dette kunne til at starte med godt være lidt frustrerende som nyankommet praktikant. Men da først jeg lærte stedets identitet at kende, nød jeg friheden i at arbejde med netop det *jeg* brænder for frem for.

De største udfordringer havde jeg, da jeg skulle påbegynde udformningen af denne rapport. Det har været svært for mig at prioritere rapporten og ikke at lade Sager der Samler tid udfylde al min tid og ikke mindst interesse. Jeg forstår til fulde, hvorfor mit studie anbefaler, at vi skriver sådanne opgave i par eller grupper og jeg har flere gange drømt mig tilbage til problemfyldte gruppearbejder. Når det er sagt vil jeg dog ikke underkende det lærerige i enemand at have hele ansvaret for en videnskabelig rapport, hvor man har mulighed for udelukkende at træffe de beslutninger, man selv finder bedst og samtidig tvinges til at se ekstra kritisk på det, man har skrevet.

Bilag 10.2.Vi Elsker Mad workshop 22/10 2014

10.2.1. Spørgsmål: Hvem har inspireret dig i forhold til de madvaner, du har?

K:

Er vokset op på landet, så maden var som regel hjemmelavet.

Der var hygge omkring maden.

Der var opmærksomhed på familiens forbrug, man brugte det hele.

De levede tæt på dyrene og havde derfor et naturligt forhold til dem.

Laver selv mad fra bunden, fordi hun er vokset op med det, og fordi så ved man, hvad der er i. Er opmærksom på, at ressourcer er vigtige, man smider ikke mad ud, når mennesker sulter andre steder.

Tænker meget over kødforbrug af sundhedsmæssige årsager.

Bliver inspireret af studie og af venner, som inspirerer til at prøve nye ting.

O:

Mor har inspireret. Forældre har rejst meget, så de har fået meget forskelligt mad derhjemme.

Mor kom fra et hjem med få midler, så det er de alle opmærksomme på derhjemme.

Er blevet inspireret af, at bror er veganer, ønsker at være vegetar, men svært, når hun bor hjemme.

Har arbejdet på økomarked. Rejser også selv.

Bor i "speltghetto", så hele miljøet er præget af sundhed og bæredygtighed.

Det er vigtigt kun at bruge de ressourcer, der er nødvendige for miljø og krop.

Prøver at nedsætte kødforbrug for at fordele verdens ressourcer bedre.

A:

Inspireret af forældre. Far er "naturmand", biolog og økologisk gartner, og går meget op i sundhed (ingen slik og kage).

Er ret følsom overfor mad, så er tvunget til at tænke meget over, hvad hun spiser. Spiser derfor sundt.

Er vegetar, fordi der ikke er nok mad til alle og pga. dyrevelfærd.

Søster har inspireret til, hvordan man kan lave spændende mad

P:

Inspireret af forældre. Voksede op i et sparsommeligt hjem.

Mor var god til at eksperimentere med maden

Mor blev syg, så børnene begyndte at lave mad.

Er inspireret af rejser, simpel og lækker mad, "spartansk luksus".

Kærester mf. har inspireret med sanseligheden omkring mad

Nuværende kærester er vegetar, så spiser kun kød ude.

Nyder både billig, god mad og lækkert dyrt.

Spanier inspirerede til at se, at man kan få meget ud af lidt.

Er blevet bevidst om ting, der ikke er i orden, som madspild og konventionel kødproduktion.

Vil hellere bruge penge på mad end på ting, da mad ikke forurener så meget.

Er træt af masseproduceret, dårlig mad

Er blevet inspireret til at lave anderledes mad pga. højt kolesteroltal.

10.2.2. Spørgsmål: Hvem er blevet inspireret af dine madvaner?

P:

Hans søn. P har været meget til stede gennem madlavning, har vist omsorg gennem den. Der er noget eventyrligt ved at lave mad sammen.

Har gået på opdagelse i maden på ferier med familien.

Prøver at påvirke børn i forhold til, hvad der er i orden at spise

I familien er mange oplevelser og minder tilknyttet madet, det er rituelt

A:

Har prøvet at inspirere forældre, ved at få dem til at prøve nye ting f.eks. vegansk mad.

Har bedt far om at lære hende at lave indisk mad.

Har inspireret venner, de snakker meget om mad og laver mad sammen. Laver kogebog til veninde.

Udfordrer folk til at leve vegansk

O:

Har inspireret veninde på efterskole. Er selv vokset op med fokus på at undgå til sætningsstoffer, så har inspireret til sundere mad. Har lavet mad på nye måder, så veninden kan lide det.

Folk til spejder, da der var nogle fødevarer, hun ikke ville være med til at købe

K:

Har påvirket sin familie ved at snakke om, hvad man skal spise. Har påvirket mand til at spise grønt.

10.2.3. Spørgsmål: Hvad gør indtryk på dig i forhold til dine valg af madvaner?

P:

Rejser, venner osv.

Kvalitet. Kan godt lide at handle på torvet, det er en god oplevelse og de udviser en værdsættelse af maden.

Økologi på grund af sundhed og omtanke for miljøet. Og fordi økologi ser bort fra menneskelig grådighed.

A:

Sundhed og interesser, hvad der er bedst for kroppen og hvad der smager godt.

Veganske blogs. Der er en arrogance tilknyttet det at spise ting fra dyr, da det er spild af ressourcer (vand og fødevarer til dyrene).

Økologi pga. sundhed og omtanke for miljøet.

O:

Handler de mærker, hun er vant til hjemmefra.

Køber økologi og ikke så meget kød.

Efter at have haft biologi i skolen, tænker hun mere på sundhed.

Medier. Tidligere ville hun ikke vide noget, nu vil hun gerne, når det kommer fra pålidelige kilder.

K:

Uddannelse har været en øjenåbner i forhold til sundhed.

Vælger meget danske varer da det er mere bæredygtigt og bedre for miljøet.

Hendes børn er kræsne, så det arbejder hun meget med og bliver udfordret.

Bogen "Fedt for life" har fået hende til at slippe af med fedt-forskrækkelse.

10.2.4. Spørgsmål: Hvad kunne du godt tænke dig var anderledes i dit forhold til mad?

K:

Vil gerne have høns i haven. Økologiske høns har det ikke bedre end burhøns, ingen af delene er dyrevelfærd, hun bliver provokeret.

O:

Vil være vegetar. Det passer ikke så godt med familie og skole lige nu. Fordi vi bruger for mange ressourcer på kød. For at gøre noget ved miljøforurening og den ulige fødevarefordeling

A:

Vil være veganer, når hun får sin egen husholdning.

Vil dyrke egne grøntsager, da de smager bedre og er bedre for miljøet (mindre transport = mindre CO₂). Øget livskvalitet, da fødevarer er grundlæggende for mennesket.

P:

Vil have en urtehave. Det er godt for sanserne og han vil opnå glæde ved det, det vil skabe en tættere forbindelse til maden, han bliver en del af maden.

Vil lave kompost. Det er en del af en cyklus, det vil give en bedre kontakt til naturen, det vil give en oplevelse af fred og kontakt.

Tror på, at man træffer bedre valg, når man kommer tættere på fødevarerne. Man kommer til at tænke over, hvad man egentlig har lyst til og brug for.

Bilag 10.3. Opsamling Vi Elsker Mad workshop 22/10

- Det er dejligt, at få sat nogle ting italesat, man ikke snakker om normalt
- Man bliver glad af at snakke om mad
- Det er dejligt at får tænkt over sine holdninger
- Man får set anderledes på sine egne vaner og holdninger, man hjælper hinanden til at tænker over det
- Man går herfra med et forhøjet bevidsthedsniveau
- Det er dejligt, at blive bekræftet i sine holdninger
- Det er idégenererende. Der er energi i at samles om mad

Bilag 10.4. Vi Elsker Mad workshop 10. december

10.4.1. Snak ud fra, hvad Vi Elsker Mad gruppen er nået frem til ind til videre

- Man opfatter sjældent sig selv som fanatisk (S)
- Fanatisk kan også kaldes konsekvent eller frelst eller kræsen
- Hvis man tager nogle andre valg end de fleste, fører det også til nogle andre samtaler (K)
- Det er deres eget problem, hvis de synes jeg er for konsekvent (K)
- Hvis man er slank, er der lavere tolerance for hvor konsekvent man må være (S)
- Sygdom er ikke ekskluderende på samme måde (MM)
- Folk kan blive sårede, hvis man er for selektiv (MV)
- Hvis man for eksempel er vegetar, vælger man sin mors madlavning fra (MV)
- Når man er vokset op med mikro-makro, er det lettere at være selektiv (MM)
- Træffer valg ud fra, hvordan verden ser ud i dag, og den *er* jo ikke længere som da mor var ung (MV)
- Er begyndt at tænke mere over ting, efter hun er blevet vegetar. Der er ikke ok, den måde vi producerer kød på. Vi kunne gøre det anderledes, hvis vi producerede mindre (MV)
- Fokus på kvalitet og sanselighed kan være vejen væk fra den nuværende fødevarerproduktion (B)
- Man føler sig tættere på dyret og på naturen, når man får frisk mad (K)
- Når man bor i byen, kommer man langt væk fra måden dyr bliver produceret på (MT)
- Man kan højne folks bevidsthed, hvis man er ærlig omkring, hvorfor man vælger, som man gør (B)
- Man skal ikke tænke alt for meget over, hvad folk føler omkring de valg, man gør (B)
- Men samtidig skal man passe på ikke at virke anklagende (MV)
- Retten til at have lov til at være forskellig er vigtig (MM)